

4.9 VNITŘNÍ ŽIVOT NA ZLÍNSKÝCH POKUSNÝCH MĚŠŤANSKÝCH ŠKOLÁCH

Podstatu reformy vnitřního života školy, o níž zlínské pokusné školy ve třicátých letech 20. století usilovaly, velmi dobře vystihují dva pojmy – škola činná a společenská³¹¹.

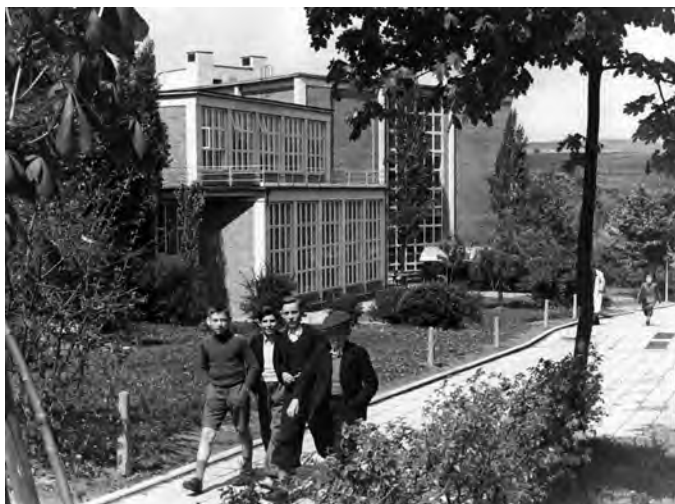
Vnější reforma školské soustavy, navrhovaná a prosazovaná Václavem Příhodou v podobě jednotné vnitřně diferencované školy³¹², měla být podmínkou pro to, aby se škola a vyučování mohly změnit zevnitř – tedy podpora individualizace, diferenciacie, samočinnosti žáků, žákovské samosprávy či spolupráce s rodiči, s širším společenským okolím pokusné školy.

Jednu z podmínek činné školy shledával architekt zlínské reformy Václav Příhoda v nutnosti, aby vyučovací situace byly přirozené, tedy aby odpovídaly světu dítěte (měly pro něj smysl)³¹³ a vyžadovaly zahrnutí celé jeho bytosti jako individua i jako sociální bytosti: „Přirozená situace není tedy situací přírodní, nýbrž jest normální situací kulturní, podmíněnou institucemi současné společnosti. Jest v ní vyjádřen požadavek, aby se každý akt učení konal za pravidelných podmínek společenského života a na pravidelném materiálu, jak jej ukládají společenské instituce každému členu daného národa nebo zeměpisného celku. Situace ovšem musí býti pro dětské učení přiměřené každému období vývoje, ale nesmí býti dětské nebo falšované s hlediska dospělých a jejich logiky tak, aby byly chtěně přirozené, a tedy vyumělkované. Několik příkladů ze školního života osvětlí povahu přirozenosti didaktických situací, která byla shora abstraktně

³¹¹ VRÁNA, S. *Praxe na reformní škole měšťanské*. Zlín: Tvořivá škola, 1936, s. 7–11.

³¹² Srv. *Organizační a učební plán reformních škol*. Praha: ŠVSP, 1930.

³¹³ PŘÍHODA, V. Nový obsah vyučování. *Tvořivá škola*, 1937/38, roč. 13, s. 3–8.

Odchod žáků z budovy Masarykových škol ve Zlíně. Zdroj: Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Zlín, Sběrka fotografií Zlín, obálka č. 14499, poř. č. 4

určena.³¹⁴ Cílem takové výchovy byl člověk aktivní, schopný klást si adekvátní životní cíle, které nepřináší uspokojení jen jedinci, ale jsou ku prospěchu společnosti. Mezi životem společnosti a životem školy neměla být propast. Dětská samočinnost měla být základem nejen učení, ale i tzv. školy společenské. Škola společenská měla prostřednictvím žákovské samosprávy, žákovských klubů či společných shromáždění rozvíjet zejména mravní výchovu, výchovu k demokracii. Děti samy měly spoluutvářet a pěstovat ducha školního společenství, měly rozvíjet pocit sounáležitosti jednotlivého

³¹⁴ PŘÍHODA, V. Ideologie nové didaktiky. *Tvořivá škola*, 1935/36, roč. 11, s. 1–8, zde s. 4.

žáka (individua) ke společenství celé školy a posilovat vědomí spoluzodpovědnosti každého jedince za stav společenství.

Vydeme-li z uvedených cílů, ptáme se, jaký vnitřní život vedly zlínské pokusné měšťanské školy. Jakými prostředky se jim dařilo naplňovat výše zmíněné východisko? V centru pozornosti stojí analýza konkrétních metodicko-didaktických či výchovných postupů, které byly ve třicátých letech 20. století realizovány na zlínských pokusných měšťanských školách.

4.9.1 ŠKOLA ČINNÁ ČI PRACOVNÍ

Činná či pracovní škola byla základním principem práce pokusných měšťanských škol ve Zlíně. Učitelé ji chápali jako školu, kde učení žáka je postaveno na řešení výukových problémů a situací, na získávání zkušeností při řešení těchto problémů v rámci tzv. pracovních metod (metody projektové): „Pracovní škola je v zásadě každé vyučování, kde žáci nepřijímají trpně poznatky a vědomosti, nýbrž kde dosažení určité vědomosti nebo získání určité dovednosti je podmíněno určitým výkonem, hledáním, úsudkem atd., krátce aktivní činností žákovou ve škole, jíž se zmocňuje učiva.“³¹⁵

Pracovní metody činné školy vyžadovaly u každého žáka individuální postup (časový i originální způsob zpracování problému), ukazovaly žákovi hodnotu práce. V pracovní škole žák pozoroval, promýšlel, experimentoval, tvořil – řešil situace: „Toto studium nám ukazuje, že všechno učení jest přizpůsobení určitým životním situacím. Za všech okolností musí býti situace docela přirozená, nikoli školsky upravovaná.“

³¹⁵ HRADILOVÁ, N., KOHOUTEK M., VLČEK, J. Jak realizovati pracovní metody v zeměpise. *Tvořivá škola*, 1932/33, roč. 8, s. 87–90.